

Коробов В.К. Методичні можливості використання комплексних індикаторів регіонального розвитку у викладанні курсу Регіоналістики / В.К. Коробов, Д.С. Мальчикова // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. – Вип. 775-7765: Географія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – С.189-194.

УДК 911.3

МЕТОДИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМПЛЕКСНИХ ІНДИКАТОРІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ У ВИКЛАДАННІ КУРСУ РЕГІОНАЛІСТИКИ

Коробов В.К., Мальчикова Д.С.

²*Херсонський державний університет, м. Херсон,*

vk_korobov@mail.ru, darina13@i.ua

У статті висвітлюються проблеми методики використання комплексних індикаторів регіонального розвитку у процесі викладання навчального курсу «Регіоналістика». На прикладі практичної участі викладачів і студентів у реалізації комплексного дослідницького проекту з розрахунку Індексу євроінтеграційного поступу показано пізнавальні і методичні можливості вивчення студентами проблем регулювання регіонального розвитку із застосуванням комплексних індикаторів. Відповідний навчальний матеріал розроблено на основі власних досліджень і власної практичної участі у розробці і моніторингу виконання Стратегії регіонального розвитку Херсонської області до 2020 року. Виявлено пізнавальні і практичні можливості сконструйованого за участю авторів Індексу євроінтеграційного поступу для адекватної оцінки місця Херсонщини у контексті регіонального розвитку в Україні і визначення перспектив і напрямків такого розвитку.

Ключові слова: регіональний розвиток, комплексні індикатори регіонального розвитку, індекс євроінтеграційного поступу, стратегія регіонального розвитку, Херсонська область.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямків інноваційної педагогічної, методичної роботи у викладанні навчального курсу «Регіоналістика» постає компетентнісний підхід. На кафедрі соціально-економічної географії Херсонського університету перед викладачами поставлене завдання: перейти від традиційної парадигми викладання (орієнтованої переважно на отримання знань і набуття навичок у студентів) до впровадження особистісно орієнтованого діяльнісно-компетентнісного підходу. Мета викладача – не просте накопичення знань у студентів, а «становлення цілісної і цілеспрямованої особистості, готової до вільного гуманістично орієнтованого вибору і індивідуального інтелектуального зусилля, до «навчання протягом усього життя» [1, с. 13].

Сучасна українська педагогічна і географічна наука приділяє проблемам формування фахових компетентностей у майбутніх науковців і викладачів велику увагу. «Компетентність – це інтегративне утворення особистості, що поєднує знання, уміння, навички, досвід і особистісні якості, які зумовлюють прагнення, готовність і здатність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмета і результату діяльності. Поняття «компетенція» пов'язане зі змістом сфери діяльності, а «компетентність» - з особистістю, із здатністю особи ефективно діяти в різних ситуаціях. Поняття «компетентність» відображає внутрішній бік діяльності суб'єкта з реалізації тих цілей, які задані в понятті компетенції. Компетентність виявляється в успішно реалізованій у діяльності компетенції і включає особисте ставлення до предмета і продукту діяльності. Принципова, на наш погляд, відмінність компетенції від компетентності полягає в тому, що компетенція є інституційним поняттям, що визначає статус якої-небудь особи, а компетентність є поняттям функціональним [2, с. 231]. Для формування фахових компетентностей студентів у питаннях оцінювання регіонального розвитку дуже важливим інструментом постає використання комплексних індикаторів регіонального

розвитку: індексу людського розвитку, індексу відтворення населення, індексу рівня гідної праці, індексу рівня освіти та ін.

Завдання сформувавши таку компетентність студентів - майбутніх географів з питань соціально-економічних реформ сучасного українського суспільства і методології вимірювання (оцінювання) успішності цих реформ ефективно вирішується з допомогою розрахунків новітніх комплексних індикаторів регіонального розвитку. Важливим завданням є формування уявлень про особливості регіонального розвитку рідного краю, особливо на прикладі успішних історій. Компетентність при такому підході означає здатність студентів вирішувати конкретні завдання оцінювання регіонального розвитку.

У викладанні тем курсу «Регіоналістика» - «Стратегія регіонального розвитку», «Регіональні відміни рівнів соціально-економічного розвитку» та ін. під час навчальних занять (лекцій і практичних занять) розвивається ідея можливості і необхідності використання комплексних соціально-економічних індикаторів для оцінювання ефективності управління регіонами.

В умовах дефіциту власних ресурсів, яких бракує периферійним університетам на проведення власних наукових досліджень, які могли б стати дослідницькою і освітньою школою для студентів, надзвичайно важливе значення набуває участь викладачів і студентів у реалізації дослідницьких проектів місцевих громадських організацій, які деякою мірою компенсують цей недолік.

Виклад матеріалу. У викладанні університетського курсу «Регіоналістики» велике значення має ознайомлення студентів з новітніми методами вимірювання рівнів регіонального розвитку із застосуванням комплексних індикаторів, розрахункових індексів. Досвід дослідження таких методів має міждисциплінарне походження і сформовано в галузях регіоналістики, економічної географії, регіональної економіки, соціології регіонів, соціально-економічної статистики та інших галузей науки.

У викладача, який веде курс «Регіоналістика» існує проблема опанування студентами сучасними методами вимірювання рівня регіонального розвитку. Таке опанування включає ознайомлення із новітніми методами вимірювання і набуття студентами навичок конструювання індексів регіонального розвитку і їх використання для порівняльного аналізу регіонального розвитку.

Рівень розвитку регіонів оцінюють за багатьма видами показників, які умовно можна поділити на економічні, соціальні й політичні, стандартизовані і пошукові. Особливе місце мають комплексні індикатори, сконструйовані індекси регіонального розвитку, які розраховуються на основі різнопланових показників економічного, соціального, культурного розвитку із застосуванням статистичних процедур. Метод індексів оснований на тому, що будь-який абсолютний статистичний показник можна обчислити як відносний щодо аналогічного середнього показника. Ми розглядаємо приклад складного, інтегрального індексу, який визначено складанням (підсумовуванням) або перемноженням кількох простих індексів. Такий індекс дає змогу ранжувати (визначити місце розвитку) регіону за сукупністю важливих показників.

Мета статті – показати методичні і пізнавальні можливості використання індексів регіонального розвитку у викладанні університетського курсу «Регіоналістика» на прикладі розрахунку міжрегіональною дослідницькою групою Індексу Євроінтеграційного поступу регіонів України, в якому в 2015-2016 роках брав участь автор статті.

Питаннями діагностики регіонального розвитку у різних аспектах займалися такі українські вчені: Т. Дмитрієва, Ю. Забалдіна, Н. Ларинова, В. Лексін, Д. Мальчикова, К. Мезенцев, А. Мельничук, І. Ніколіна, Я. Олійник, Г. Підгрушний, І. Пилипенко, Д. Стеченко, О. Топчієв, Я. Холяк, А. Шевяков, А. Шведов, Я. Яворська тощо.

Одна з головних проблем регіонального управління – це вивчення, обговорення і коригування напрямків, перспектив, очікуваних особливостей регіонального розвитку. В Херсонській області здійснена велика колективна робота з розробки і прийняття Стратегії розвитку Херсонської області на період

до 2020 року, Плану заходів з реалізації у 2016 – 2017 роках Стратегії розвитку Херсонської області на період до 2020 року [3]. В розробці вказаних програмних документів регіонального розвитку, експертному оцінюванні запропонованих проектів регіонального розвитку у складі Робочої групи, створеної розпорядженням голови облдержадміністрації 25.07.2014 року, брали участь викладачі кафедри соціально-економічної географії Херсонського державного університету. Ця практична робота, яка велася і ведеться протягом 2014-2016 років, була використана у викладанні навчального курсу «Регіоналістика» студентам-магістрантам факультету біології, географії і екології. Студенти не тільки були ознайомлені з відповідними документами, але й активно брали участь в обговоренні їх виконання на семінарських заняттях, використовували при підготовці курсових і дипломних робіт, написанні навчальних есе з проблемних питань регіонального розвитку, частина з яких опубліковані в місцевих Інтернет-виданнях, на сайтах громадських організацій Херсона. Зокрема, особливо активне обговорення серед студентів викликав резонансний проект будівництва другої черги Каховської ГЕС. З цієї теми на сайті громадської організації Центр досліджень південноукраїнського прикордоння виступив студент О. Курило [4].

Процес розробки Стратегії регіонального розвитку в області відбувався із деяким запізненням і не повною мірою відповідав затвердженій Урядом «Методології планування регіонального розвитку в Україні». Робота над Стратегією завершена і її було затверджено рішенням Херсонської обласної ради від 10.09.2015 року.

За нашими оцінками, що враховують і оцінки студентів, які вивчають курс «Регіоналістика», виконаний соціально-економічний аналіз розвитку Херсонщини і SWOT-аналіз розвитку регіону відповідає новітнім досягненням регіоналістики, він є досить реалістичним та методично вірно підготовленим. Стратегічне фокусування, формулювання бачення розвитку регіону (місії) та стратегічних цілей здійснювалось співробітниками департаменту економічного розвитку облдержадміністрації з урахуванням думок експертів – вчених

місцевих університетів, громадської думки студентських колективів. Обговорення пропонуваніх варіантів розвитку було достатнім та проходило публічно. Визначені у Стратегії стратегічні цілі корелюються із цілями Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року.

Викладачі кафедри соціально-економічної географії Херсонського державного університету і студенти, які вивчають курс «Регіоналістика», протягом 2014-2015 рр. долучилися до реалізації проекту «Сприяння країн Вишеградської четвірки в оцінці економічних реформ регіонів України в умовах інтеграції до ЄС», який здійснювався Поліським фондом міжнародних та регіональних досліджень (м. Чернігів) і Асоціацією регіональних аналітичних центрів за підтримки Міжнародного Вишеградського Фонду (Словаччина) у партнерстві з Центром досліджень словацької асоціації зовнішньої політики (Словаччина), Міжнародним центром демократичних перетворень ICDT (Угорщина), Фундацією українсько-польської співпраці RAUCI (Польща), Асоціацією аналітичних центрів за відкрите суспільство PASOS (Чехія) та Чернігівським національним технологічним університетом. Організаційна і змістовна робота, яка забезпечила участь херсонських учасників у даному масштабному всеукраїнському проекті і розрахунки Індексу по Херсонській області велась херсонською громадською організацією, членом Асоціації регіональних аналітичних центрів України (АРАЦ) – Центром досліджень південноукраїнського прикордоння. Така співпраця університетської кафедри і громадської організації (регіонального аналітичного центру) дала можливість викладачам і студентам взяти участь у дослідженні, набути досвіду дослідницької роботи і отримати унікальну і актуальну місцеву інформацію, яка використана у викладанні навчального курсу «Регіоналістика».

Головна ідея включення даної теми до змісту курсу «Регіоналістика» – передати студентам інформацію, знання і розуміння можливості і необхідності використання комплексних соціально-економічних індикаторів в процесі розробки стратегії і планів регіонального розвитку, при прийнятті рішень вибору варіантів раціонального розвитку регіону, індикаторів доцільних,

адекватних і меті суспільного розвитку і інтересам спільнот, громад, населення. Студентам необхідно сформувати компетентність у практичному застосуванні валідних індексів регіонального розвитку.

Розрахунок Індексу здійснювався на основі положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [6] і Порядку денного асоціації (ПДА) [7]. Індекс, як відносну величину розраховували на основі блоків показників, які відображають пріоритетні напрями реформ в регіонах, що визначені Угодою про асоціацією між Україною і ЄС. Вирішення наукових і практичних завдань по розрахунку Індексу забезпечувалося комплексом дослідницьких і навчальних дій: уточнення самого поняття «регіон» із застосуванням методології системного аналізу і визначення характеристик регіональної соціально-економічної системи. Студентам при вивченні теми наголошується важливість визначення характеристик регіональної соціально-економічної системи, вони застосовують загальнонаукові методи узагальнення, систематизацію, аксіоматичний метод, дедукцію, індукцію, порівняльно-історичний метод тощо. Широко застосовувався метод SWOT-аналізу.

Автори методології проекту визначили Індекс Євроінтеграційного Поступу (ІЄП) – як «інтегральну величину, що розрахована на основі агрегування одиничних показників, котрі відображають результативність досягнення основних цілей економічної інтеграції з ЄС у регіональному вимірі.

У цілому, індекс – це відносна величина, яка є узагальненою мірою певного явища, утвореного з різнорідних елементів, що не підлягають безпосередньому підсумовуванню. Складовими частинами індексу можуть бути різнорідні величини, однак їх підбір повинен відповідати предмету дослідження для того, щоб можна було проводити обґрунтовані порівняння.

Хоча предметом цього дослідження була оцінка стану та динаміки економічних реформ євроінтеграційного спрямування регіонів, об'єктом дослідження є їх соціально-економічне становище, що відображається рядом показників, котрі відповідно до структури ПДА було об'єднано у два основні

напрями: 1) торгівля і питання, пов'язані з торгівлею; 2) економічне та галузеве співробітництво [5].

Херсонська область в загальному рейтингу посідає лише 19 місце. Індекс євроінтеграційного поступу по Херсонській області складає 0.01242. (рис. 1).

Рис. 1. Рейтинг соціально-економічного розвитку (становища) регіонів України на основі порівняння значень Індексу Євроінтеграційного Поступу.

Відповідно до блоку «Сільське господарство та розвиток сільської місцевості» у порівняльному рейтингу Херсонщина посідає 1 місце. У порівнянні із сусідніми регіонами за цим показником Херсонщина випереджає усі регіони. На формування рейтингу вплинули такі показники: виробництво валової продукції сільського господарства на 1 особу (грн.), продуктивність праці в сільському господарстві (грн. на 1 зайнятого), рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва у підприємствах галузі (в %), частка малих та середніх підприємств у % до загальної кількості підприємств сільського господарства, частка прямих іноземних інвестицій у сільське господарство у загальному обсязі (%) [5, с. 55].

Матеріали проведеного дослідження і розрахунки Індексу Євроінтеграційного Поступу регіонів України використані у викладанні таких тем курсу «Регіоналістика» як «Структура господарства регіонів», «Регіональні відміни за структурою і спеціалізацією господарських комплексів», «Регіональні відміни рівнів соціально-економічного розвитку» та ін. [8]. Вони доповнюють методику розрахунку Індексу Людського Розвитку, яка розроблена Інститутом демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України.

Висновки: Участь викладачів кафедри і студентів, які вивчають навчальний курс «Регіоналістика» у практичній роботі з розробки і моніторингу виконання Стратегії регіонального розвитку Херсонської області до 2020 року стала важливою складовою навчання і студентської наукової роботи. Участь у проекті по конструюванню і розрахункам Індексу євроінтеграційного поступу регіонів України показала пізнавальні і дослідницькі можливості комплексних індикаторів регіонального розвитку, що ґрунтуються на нормалізації різнорідних величин, які характеризують основні напрямки економічних реформ (торгівля, економічне та галузеве співробітництво та ін.)

В результаті застосування відповідного досвіду, студенти отримали уявлення про роль комплексних індикаторів регіонального розвитку, навчилися їх конструювати і застосовувати, розширили свої знання про особливості регіонального розвитку Херсонщини, місце області у порівнянні з даними Індексу по іншим регіонам України. В подальшому планується вивчити можливість розрахунку індексу євроінтеграційного поступу для районного рівня аналізу, і вивчення студентами наступних рівнів районування.

Література:

1. Ziaziun I. A. *Filosofiiia postupu i prohnozu osvithn'oi systemy* / I. A. Ziaziun // *Pedahohichna maisternist': problemy, poshuky, perspektyvy: monohrafiia*. – К., Hlukhiv : RVV HDPU, 2005. [Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи / І. А. Зязюн // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи: монографія. – К., Глухів : РВВ ГДПУ, 2005]/
2. Holovan' M. S. *Kompetentsiia ta kompetentnist': porivnial'nyi analiz poniat'* / M. S. Holovan' // *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. – 2011. - № 8 (18). – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/pednauk/2011_8/224.pdf [Головань М. С.

- Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять / М. С. Головань // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – № 8 (18). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/pednauk/2011_8/224.pdf
3. Khersonschyna. Ofitsiyni sait Khersons'koi obl'nykh administratsii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://khoda.gov.ua/strategiya-rozvitku-2020> [Херсонщина. Офіційний сайт Херсонської облдержадміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khoda.gov.ua/strategiya-rozvitku-2020/>]
 4. Kurylo O. Kakhovs'ka HES–2: nehatyvni naslidky yii budivnytstva / O. Kurylo. - Sait Tsentru doslidzhen' pivdenoukrains'koho prykordonnia (hromads'ka orhanizatsiia). - [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: <http://www.sufront.org/en/bachennya-regonalnogo-rozvitku/152-kakhovska-ges-2-negativn-nasldki-budvnicztva> [Курило О. Каховська ГЕС–2: негативні наслідки її будівництва / О. Курило. - Сайт Центру досліджень південноукраїнського прикордоння (громадська організація). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.sufront.org/en/bachennya-regonalnogo-rozvitku/152-kakhovska-ges-2-negativn-nasldki-budvnicztva>]
 5. Indeks Yevrointehratsiinoho Ekonomichnoho Postupu v Ukraini. Zvit. / uporiad. M. Koriavets'. – Chernihiv : Polis'kyi fond mizhnarodnykh ta rehional'nykh doslidzhen', 2015. – 104 s. [Индекс Євроінтеграційного Економічного Поступу в Україні. Звіт. / упоряд. М. Корявець. – Чернігів : Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень, 2015. – 104 с.]
 6. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odnii storony, ta Yevropeis'kym Soiuzom, Yevropeis'kym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony vid 27.06.2014 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011 [Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011]
 7. Poriadok denniy asotsiatsii mizh Ukrainoiu ta YeS dlia pidhotovky ta spriyannia implementatsii Uhody pro asotsiatsiiu vid 16.03.2015 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=248502634&cat_id=248502501 [Порядок денний асоціації між Україною та ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію від 16.03.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=248502634&cat_id=248502501]
 8. Topchiiev O.H. Rehionalistyka: heohrafichni osnovy rehional'noho rozvytku i rehional'noi polityky. Navch. posib. / O. H. Topchiiev, D. S. Mal'chykova, V. V. Yavors'ka. – Kherson: OLDI-PLIUS, 2015. – 372 s. [Топчієв О.Г. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики. Навч. посіб. / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова, В. В. Яворська. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 372 с.]

Коробов В.К., Мальчикова Д.С. Методические возможности использования комплексных индикаторов регионального развития в преподавании курса регионалистики. Стаття посвящена проблемам методики преподавания учебного курса «Регионалистика». На примере практического участия преподавателей и студентов в реализации комплексного

исследовательского проекта по расчету Индекса евроинтеграционного развития показаны познавательные и методические возможности изучения студентами проблем регулирования регионального развития с применением комплексных индикаторов. Соответствующий учебный материал разработан на основе собственных исследований и практического участия автора в разработке и мониторинге исполнения Стратегии регионального развития Херсонской области до 2020 года. Выявлены познавательные и практические возможности сконструированного при участии авторов Индекса евроинтеграционного развития для адекватной оценки места Херсонщины в контексте регионального развития Украины и определения перспектив и направлений такого развития.

Ключевые слова: региональное развитие, комплексные индикаторы регионального развития, индекс евроинтеграционного развития, стратегия регионального развития, Херсонская область.

Korobov V.K., Malchykova D.S. METHODOLOGICAL POSSIBILITIES OF COMPREHENSIVE REGIONAL DEVELOPMENT INDICATORS USING WHILE TEACHING THE COURSE “REGIONAL SCIENCE”.

An article describes the using methods of integrated regional development indicators problems in teaching the course "Regionalistics." One of the priorities of innovative pedagogical and methodological work in teaching the course "Regionalistics" the competence approach appears. For the formation of students' professional competence in matters of regional development raises evaluation is very important tool – using the integrated indicators of regional development: the human development index, the index of reproduction, the index of decent work, education index and others. Competence in this approach is the ability of students to solve concrete tasks of regional development evaluation.

In teaching topics - "Regional Development Strategy", "Regional differences of socio-economic development levels " and others during lectures and workshops the idea of the possibility and the need of comprehensive social and economic indicators for evaluating the effectiveness of regional management using develops. An

instructor of "Regionalistics" courses has a problem – students' mastery of modern measuring the level of regional development methods. This includes mastering acquaintance with the latest methods and measurement of students' design skills indexes of regional development and their use for comparative analysis of regional development. In a shortage of own resources lacking to peripheral universities to conduct their own research they could be a research and educational school for students. It is extremely important to the teachers and students be involved in the implementation of research projects of local NGOs that can offset this deficiency.

The educational and methodical possibilities of students' researches of these problems are showed on the example of practical participation of teachers and students in implementing a comprehensive research project on the basis of the European integration progress index. Materials of the study and Eurointegration Steps of Ukraine's regions index calculation used in teaching such topics as "The structure of regional economy", "Regional differences in structure and specialization of economic complexes", "Regional differences of socio-economic development levels", etc of course "Regionalistics".. They are the supplement of calculating methods of the Human Development Index, developed by the Institute of Demography and Social Studies by the name of M.V.Ptuhy Ukrainian NAS.

Index calculation was based on the Association Agreement between Ukraine and the EU and Association Agenda (AA). The index, as a relative value, was calculated based on indicators units that reflect the priority of reform in areas defined by the Association Agreement between Ukraine and the EU. Solving scientific and practical problems in calculating the Index was provided by a set of research and educational activities: clarification of the concept of "region" using the methodology of a systematic analysis and the determination of the characteristics of regional socio-economic system. Students in the study of the topics are noted the importance of determination of the characteristics of regional socio-economic system, they used general scientific methods of generalization, systematization, axiomatic method, deduction, induction, comparative historical method and so on. SWOT-analysis is widely used.

Training materials were developed based on their own research and practical participation in the development and monitoring of the Regional Development Strategy Kherson region by 2020. Discovered cognitive and practical possibilities of constructed Index of European integration progress with the participation of authors for adequate evaluation of Kherson region place in the context of regional development in Ukraine and determine the prospects and trends of such development.

Keywords: regional development, integrated regional development indicators, the index of European integration development, regional development strategy, Kherson region.

Відомості про авторів:

Коробов Володимир Кузьмич, к. соц. н., доцент кафедри соціально-економічної географії Херсонського державного університету

Мальчикова Дар'я Сергіївна, д.геогр.н., завідувач кафедри соціально-економічної географії Херсонського державного університету